

Gaál Csaba:

Orvosfilozófia

Semmelweis Kiadó, Budapest, 2025

Gaál Csaba Orvosfilozófia című könyvének már a külső megjelenése is tekintélyes tartalmat sejtet, ugyanis a borítóján a cinquecento egyik legkiválóbb festőjének, Raffaellónak (1483–1520) az ókor filozófusait ábrázoló képe, „Az athéni iskola” látható. Sok ezer szakkönyvet találhatunk az orvoslás határterületeiről, de biztosan kevés jelent meg, amely a gyógyító munka emberibőlcselati kapcsolatait elemzi. A szerző az Előszóban megfogalmazza, miért szükséges foglalkoznunk az orvoslás filozófiájával: „Emberekkel van dolgunk nap mint nap, így hát minden hivatását komolyan vevő orvos többé-kevésbé kialakítja a saját »filozófiáját«, élet szemléletét.”

Ezt a gondolatot teljesen elfogadhatóvá teszi a tartalomjegyzék, amelynek fejezet- és alfejezetcímei szerkesztési gazdagságot, változatos témaköröket mutatnak. Az 500 oldalnyi műben 13 fő- és 68 alfejezetet talál az olvasó az orvosi munka szinte minden összetevőjéről: jogi helyzetelemzés, szakmai-érdekvédelmi szerepvállalás, magatartási, viselkedési, stíliserő, de legfőképpen etikai-erkölcsi kérdésekről. A szerző mindezekről nemcsak a saját szemléletét, javaslatait osztja meg az olvasóval, hanem korábban (az ókortól napjainkig) megjelent művek értékes, figyelemre méltó gondolatait is idézi – szinte egyetlen más alkotásban sem látható – gazdagsággal, szellemes átkötésekkel. Az idézetek, utalások és a saját tapasztalatok sziporkázóan találó, hatalmas mennyisége az olvasóval azt sejteti, hogy a szerző a kötetének tartal-

mi elemeit évtizedeken át gyűjtötte, rendszerezte, ugyanis az „átlagos könyvírásnyi idő” ekkora szellemi teljesítményre egyáltalán nem lehet elegendő. A hivatkozások, idézetek száma olyan tekintélyes, hogy a kötet végén az irodalomjegyzék és a névmutató szokatlanul bőséges, 7-7 oldalnyi.

A szerző a könyv első fejezeteiben határozottan kijelenti, hogy az orvost szabadfoglalkozásának és nem vállalkozónak kellene tekintenünk. Később keserűen állapítja meg: az orvosi etosz kihalóban van, és ezzel együtt a hivatásunk csak szolgáltatás-sá silányult. Foglalkozik az oktatás kérdéseivel is, itt Alexander von Humboldt (1769–1859) és Theodor Billroth (1829–1894) hivatkozik: nem ismeretanyagot kell tanítani az egyetemen, hanem logikus gondolkodásmódot.

Az orvosi munka mindennapi jelenségei között a szerző az egyik legfontosabb elemnek tekinti a keresztény erkölcs és a gyógyítás kapcsolatát. Ennek az alfejezetnek a záró gondolata mindenképpen megszívlelendő: az ember azzá válik, amit tesz. A tetteink visszahatnak ránk (Böjte Csaba). Mély értelmű és szinte minden megállapításával elgondolkodtató a „Tudomány – hit – gyógyulás” című fejezet is, amelyben ókori filozófusok, középkori művészek, polihisztorok és újkori felfedezők, Nobel-díjas tudósok véleményeit összegzi a szerző. Az álláspontja: „Számosan azt vélik, hogy a tudomány és a hit összeegyeztethetetlen, és aki hívő, az tudományellenes. Ez nem más, mint egy lejáratott, hamis közbely.” Később megállapítja, hogy „sokan túlértékelik a formális tudást, és megvetik vagy ki-zárják a lelki-szellemi tényezőket”.

A lelkiismeret és a gyógyítás összefüggéseit taglaló fejezet csupán néhány oldalnyi, de mégis 70 szerző idézete gazdagítja Szókratésztől (Kr. e. 469–399) Jaspersig (1883–1969). Gaál Csaba véleménye: „a tudomány humanitás nélkül elveszti értelmét”. Az orvoslás gyakorlásának etikai elemei között helyet kap a kötetben a gazdaságosság követelménye is. A szerző Márai Sándor (1900–1989) Naplóját idézi: „Évek óta orvosokat járunk. Förtelmes lények, kereskedősegéddek, akik gyomrot, szemet, szívet árulnak, ritka egy emberies élőlény közöttük.” Szomorúan állapítja meg Gaál Csaba, hogy a gazdaság diktál az orvosoknak, pedig a kórház nem gazdasági intézmény.

A 21. század orvosi gyakorlatában betegveszélyeztető hanyagság a hagyományos fizikális vizsgálatok mellőzése. Ezzel kapcsolatban állapítja meg a szerző, hogy „a beteg az orvosban a szakemberen kívül egy másik embert keres”. E sorok írójának az a

gyerekes szokása, hogy a műtési érzéstelenítés megkezdése előtt a 3. öntapadó EKG-elektroda felhelyezéséhez 3 „kitüntetés” átadását kapcsolja: az első a beteg bátorságáért, a másodikat az ellátókba vetett bizalmáért, az utolsót a türelméért. Csodálatos azt látni, hogy ettől a banalitástól miként csökken a kissé megemelkedett, izgalmi vérnyomás. Ez a viccelődés azért lehet szükséges, mert Voltaire (1694–1778) szerint „Az orvostudomány (vagy az orvos művészete) abból áll, hogy szórakoztatja a beteget, amíg a természet meggyógyítja”.

A 4. főfejezet az orvoslás gyakorlásának mindennapi vonatkozásaival foglalkozik. A benne található 16 alfejezet közül biztosan a legfontosabb az orvos és a beteg kapcsolatáról szóló. Gaál Csaba itt elemzi a bizalmat befolyásoló tényezőket, a kapcsolatteremtés minőségi tényezőit és legfőképpen azt, hogy milyen fontos az orvos érzelmi azonosulása, együttérzése. Példák sokaságával mutatja be az orvos helytelen magatartásának lélekromboló és a követendő viselkedésének áldásos következményeit. Az itt olvasható gondolatokat a recenzens kötelező tananyagká tenné az orvosképzésben.

A szerző részletesen elemzi az egészségügyi hierarchia, a vezetői munkamódszerek, a címek és rangok, a példaképek és mentorok, valamint az intuíciók, az öregedés, nyugdíjazás orvosi, sebészeti jelenségeit. Ebben a hatalmas terjedelmű gondolatrendszerben az egyik legfontosabb megállapításként idézhető, hogy „Akkor vagyok jó előljáró, ha a munkatársaim bármilyen konfliktushelyzet után egyenes gerinccel mehetnek haza”.

A kötet zárófejezetei változatos témakörökkel foglalkoznak. A szerző alaposan elemzi a hazai orvostársadalom gyarlóságait, a helyenként öntömjenező, máskor idegenmajmoló viselkedést, a helytelen magyar nyelvhasználatot, a csalásokra hajlandó esendőséget és a restséget, az időnként ki-közösítő magatartást. Joggal fogalmazódhat meg az olvasói kérdés: miért ostorozza a magyar orvosokat ilyen ádázul a szerző? A válasz: azért, mert joggal, indokoltan teheti, ugyanis évtizedek óta külföldön dolgozik, de hazai kapcsolatait olyan erőre hagyta, hogy minden erényünket és hibánkat tisztán látja kívülről, és így értékítéletei pontosabbak, összehasonlíthatóak – térben és időben nagyon távoli értékekkel – hitelesebbek, mint saját elfogult meglátásaink. Emiatt a könyv intelmeit a széles olvasóközönségnek is ismernie kellene. A mű olyan nagy terjedelmű, enciklopédikus alaposságú, hogy maga a szerző nem is biztat a kötet végigolvasására, ehelyett azt javasolja,

az érdeklődő keressen benne számára fontos, érdekes fejezeteket.

A recenzió akkor teljes, ha hiányérzete-
ket is közöl. A kötetben a fontosságukhoz képest kevesebb utalás olvasható az orvosi életpálya néhány árnyoldaláról, például a szenvedélybetegségek, a helyenként jelentős munkaterhelés, az ügyeletek, az öngyilkosság, az orvosi bűnbeesés szomorú jelenségeiről. Ugyancsak részletesebb elemzésre lett volna szükség a gyógyítók politikai szerepvállalásának szakmai következmé-

nyeit taglaló fejezetben. A kötet rendkívüli naprakész, mert csupán néhány hónappal ezelőtti utalások is helyet kaptak benne, de a mesterséges intelligencia alkalmazásának szakmai következményeiről nem olvashatunk.

Az orvosfilozófiai tartalom miatt ideillik *Vörösmarty Mihálynak* (1800–1855) 1844-ben a Gondolatok a könyvtárban című versében megfogalmazott kérdése: „*Ment-e / A könyvek által a világ elébb?*” A recenzens meggyőződése, hogy Gaál

Csaba kötete a világ hasznát, javulását szolgálja. Bárcsak ne könyvként jelent volna meg, hanem blogszövegek vagy közösségi internetoldalak tartalma lenne, mert úgy sokkal több olvasóhoz jutna el. A recenzens őszintén ajánlja a kötetet minden magyar egészségügyi dolgozónak, akik értékes, megszívlelendő állásfoglalások ezreit szeretnék olvasni és róluk elgondolkodni.

Bogár Lajos dr.